

Zo tel je: jonge ganzen in de winter

Kees Koffijberg in actie.

In deze rubriek pakken we telkens een telprobleem bij de kop en laten we deskundigen aan het woord. Ditmaal legt Kees Koffijberg, één van de ganzenexperts bij Sovon, uit hoe je in de winter met tellingen van jonge ganzen het broedsucces op de toendra kunt bepalen.

Hoe kun je het broedsucces bepalen zonder de toendra in Rusland te bezoeken?

Bij veel arctische watervogels kun je in najaar en winter de eerstejaars van de adulten onderscheiden. Bij ganzen (en zwanen) is dat nog extra eenvoudig omdat de families tot ver in de winter bij elkaar blijven. Een groep ganzen is dus niet de chaos die het op het eerste gezicht lijkt, maar is netjes geordend in succesvolle broedvogels met hun jongen, mislukte broedvogels en vogels die nog niet aan broeden toe kwamen. Die eigenschap maakt ze ideaal om in de winter het broedsucces vast te leggen.

Waarom herken je jonge ganzen?

Jonge Rotganzen en jonge Kolganzen zijn het makkelijkst te herkennen. Rotganzen vooral door de witte zoompjes op de vleugeldekveren, die de vleugelpunt een gebandeerd uiterlijk geven. Kolganzen zijn herkenbaar aan een hele serie kenmerken. De belangrijkste daarvan zijn de zwarte nagel op de snavelpunt en het ontbreken van enige zwarte bandering op de buik. Verder zijn ze herkenbaar aan het 'gemarmerde' kleed op de flanken en de puntige, contrastloze dekveren op de bovendelen; een kenmerk dat ze delen met jonge Toendrarietganzen en Kleine Rietganzen. Volwassen vogels hebben hier brede hoekige veren met een contrasterende eindband. Ook Brandganzen hebben van die gevlekte flanken, en zijn verder goed te herkennen aan het ontbreken van de witte eindband op de rug en de vleugeldekveren. De kenmerkende witte kol bij de Kolgans ontbreekt alleen in de eerste maanden van het najaar, en is alleen dan dus een goed kenmerk. Verder lukt het onderscheid bij de meeste soorten vooral tot de jaarwisseling goed. Rotganzen en Kolganzen zijn tot het vertrek in het voorjaar goed te doen, omdat de belangrijkste kenmerken pas bij de rui in de tweede zomer verdwijnen.

Typisch beeld van een succesvolle ganzenfamilie: wakend mannetje (links), eerstejaars (midden, gemarmerde flanken goed herkenbaar ondanks gedeeltelijke rui, ook ontbreekt de bandering op de buik) en vrouwtje (rechts).
Foto: Kees Koffijberg

Hoe onderscheid je families in een grote groep ganzen?

Als je een tijdje een groep actief foeragerende ganzen bekijkt, zie je vrij snel aan het gedrag welke ganzen jongen hebben en welke niet. Families lopen meestal bij elkaar, pa doorgaans voorop en wakend, en de rest dicht in de buurt. Verder ontstaan er geregeld strubbelingen om de beste voedselplekjes, die dan door de familie als geheel luid sna-

terend worden uitgevochten; soms hilarisch om te zien. Bij het tellen van jonge ganzen is het in eerste instantie belangrijk dat je alle vogels individueel op leeftijd brengt en als adult of eerstejaars turft (handteller!). Verder zitten families met jongen vaak aan de rand van de groep. Die wetenschap is vooral belangrijk als je niet de hele groep kunt tellen, maar alleen een deel van de groep.

Wanneer heb je een goede steekproef gedaan?

Bij kleinere groepen van enkele honderden vogels lukt met meestal goed om vrijwel de hele groep uit te tellen. Bij grote concentraties moet je een steekproef nemen, door min of meer willekeurig de groep te scannen en per telescoopbeeld jong en oud te tellen en vervolgens op te tellen. Een kwart of derde deel van de groep volstaat doorgaans als steekproef.

Wie verzamelt deze tellingen?

Nederland heeft een lange traditie op het gebied van leeftijdstellingen van ganzen. Dankzij pioniers als Jules Philippona beschikken we voor bijvoorbeeld de Kolgans nu over gegevens vanaf het einde van de jaren vijftig. Sovon beheert de gegevens die op het continent worden verzameld en bewerkt deze samen met de Goose Specialist Group van Wetlands International. De resultaten staan ook jaarlijks in de watervogelrapporten.

Hoe worden juvenielentellingen gebruikt?

In combinatie met gegevens van ringaflezingen zijn juvenielentellingen heel waardevol om inzicht te krijgen in de achtergronden van de aantalsveranderingen. Ze verklaren niet alleen de toename van veel ganzensoorten, maar laten bijvoorbeeld ook zien waarom sommige nu de top van hun populatie hebben bereikt. Die informatie is hoog nodig in de vaak emotioneel gevoerde politiek debatten over de toename van ganzen.

Verder lezen:

> soortpagina's via
<https://www.sovon.nl/nl/soort/>

<https://www.sovon.nl/nl/publicaties/beheer-van-zomerganzen-de-provincie-utrecht>

Koffijberg K. 2006. Herkenning en rui patronen van eerstejaars Kolganzen in de winter. *Limosa* 79: 163-168.